

Денисенко Г. В., аспірант юридичного факультету Київського національного факультету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: Кучинська О. П., професор кафедри правосуддя Київського національного факультету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор

МЕЖІ ДОКАЗУВАННЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Межі доказування, як правова категорія, належить до фундаментальних понять теорії доказів. Правильне визначення його поняття сприяє виконання завдань кримінального судочинства, встановлення усіх обставин, які підлягають доказуванню в кримінальному провадженні. Помилка у визначенні меж доказування може потягнути безкінечне чи навпаки поверхневе встановлення обставин, які підлягають доказуванню, що в свою чергу унеможливило прийняття правильного, законного та обґрунтованого рішення у кримінальному провадженні.

Не дивлячись на важливе значення цієї правової категорії для теорії та практики кримінального процесу, поняття «меж доказування» не знаходить свого закріплення на законодавчому рівні, проте його використовують усі правники, які в тій чи іншій мірі займаються проблемами доказового права.

Законодавець встановлює і передбачає принцип вільної оцінки доказів у кримінальному провадженні, шляхом визначення внутрішнього переконання, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінки кожного доказу з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів - з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення [1, ст. 94]. Межі доказування, згідно діючого закону встановлюються на основі принципів належності, допустимості, достовірності наданих доказів сторін кримінального провадження. Якщо використати імперативний метод дослідження згаданої норми, то внутрішнє переконання судді є обмежене належністю, допустимістю, достовірністю

доказів. В процесі правової оцінки сукупності доказів при постановці кінцевого рішення внутрішнє переконання судді є обмежене їх достатністю та наявністю логічного, правового, причинно-наслідкового взаємозв'язку. В теорії доказів істина є унікальним, єдиним і неповторним правовим явищем, об'єктивним відображенням дійсності, а тому принцип вільної оцінки доказів, в процесі доказування, повинен бути максимально наближеним до істини, внутрішнє переконання судді не повинно суперечити нормам передбачених ст. 94 КПК.

Якщо виходити з юридичного змісту поняття доказів [1, ст. 84-89], то будь-який доказ який не підпадає під відповідні законодавчі обмеження по допустимості, належності та достовірності можна долучати до справи, а відповідне процесуальне рішення про відмову щодо визнання об'єктивних даних та відомостей як доказів, обґрунтовано оскаржити. Тобто доказ повинен відповідати предмету доказування, входити в межі доказування та бути поданий у відповідному процесуальному порядку. Предмет доказування і межі доказування хоча певною мірою і є пов'язаними одне з одним, але мають різне значення. Межі доказування залежать насамперед від предмета доказування. Саме на цій основі вирішується по кожному кримінальному провадженні питання, які докази повинні бути зібрані, перевірені, оцінені та які процесуальні дії і яким чином мають бути проведені. Відповідно до ст. 337 КПК України, судовий розгляд проводиться лише стосовно особи, якій висунуте обвинувачення, і лише в межах висунутого обвинувачення відповідно до обвинувального акта. Як бачимо, хоча ст. 337 КПК України і називається «Визначення меж судового розгляду», проте по суті регламентує не визначення меж доказування під час судового розгляду кримінального провадження, а тільки обмеження щодо осіб і діянь, які розглядаються судом і за які вони можуть бути засуджені.

Проведений аналіз наукових джерел свідчить про те, що серед правників не існує єдності поглядів щодо поняття «меж доказування». Так, одні науковці до меж доказування відносять певних обсяг, сукупність доказів, зібрання яких забезпечить з'ясування всіх обставин предмета доказування [6, с. 69]. На думку інших, межі доказування - це не тільки певний обсяг

доказів в кримінальному провадженні, а й слідчі версії, що перевіряються [9, с. 70; 5, с. 124]. Треті розуміють під межами доказування в кримінальному провадженні, крім обсягу доказів, ще й слідчі й судові дії, що необхідні для забезпечення повного, всебічного та об'єктивного дослідження всіх елементів предмета доказування у кримінальній справі [2, с. 93-94].

Проаналізувавши наукові точки зору щодо визначення меж доказування, необхідно відзначити, що більшість вчених, пов'язують межі доказування з певним обсягом, сукупністю доказів в кримінальному провадженні, що дозволяють всебічно, повно та неупереджено дослідити всі обставини кримінального провадження, що входять до предмета доказування.

Викладене вище дозволяє зробити висновок, що чинне національне кримінальне процесуальне законодавство щодо меж доказування у кримінальному процесі у цілому містить чимало колізій та прогалин, а тому потребує вдосконалення.

Зокрема, вбачається за необхідне

1) главу 4 КПК України потрібно доповнити нормою, яка б визначала поняття меж доказування в кримінальному провадженні, що в свою чергу усуне ті проблеми та недоліки, які негативно відображаються на науковій, практичній діяльності та на навчальному процесі.

2) визнати принципи та межі відповідальності судді, прокурора, слідчого судді, слідчого за необґрунтованість висновків, затягування процесу, обмеження прав учасників процесу та інше, які ґрунтувалися на принципі внутрішнього волевиявлення.

3) визначити коло процесуальних дій та обставин за яких може виникати право процесуального вільного волевиявлення посадової особи, яка примає процесуальне рішення.

Вказані заходи сприятимуть підвищенню ефективності застосування національних норм щодо меж доказування у кримінальному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 року // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 9-10, № 11-12, № 13. - Ст.881

2. Нор В. Т. Проблеми теорії і практики судових доказів // В. Т. Нор. - Львів: Вища школа, 1978. - 112 с.

3. Фаткулин Ф. Н. Общие проблемы процессуального доказывания // Ф. Н. Фаткулин. - Казань : Изд-во Казан. ун-та, 1976. - 207 с.

4. Горский Г. Ф. Проблемы доказательств в советском уголовном процессе // Г. Ф. Горский, Л. Д. Кокорев, П. С. Элькинд. - Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1978. - 303 с.